

KÜRESEL HASTALIK: ÇOCUK İSTİSMARI

Cansu Nar

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Nar, Cansu. "Küresel Hastalık: Çocuk İstismarı". İNSAMER, 17.09.2020.

Analiz

Çocukluk, insan hayatının en kısa ve en önemli dönemini ifade eden bir kavramdır. Uluslararası ortak kabule göre 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılmakta ve beslenmesinden eğitimine kadar bütün fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması, ebeveynleri veya devletin görevi olarak kabul edilmektedir.

Her toplum sahip olduğu değerler ölçüsünde çocuk imgesi geliştirip, bu bağlamda ortak bir yaklaşım sergilemektedir; dolayısıyla sosyal bir varlık olan çocuğun gelişimi, içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel kodlardan bağımsız değildir.

21. yüzyılın ilk çeyreği içinde olduğumuz şu günlerde değişen dünya düzenine, fikrî gelişmelere, ekonomik ve kültürel ilerlemelere baktığımızda, çocuk ve çocukluğun anlamının da farklılaştığını görmekteyiz. Bu farklılaşmanın en olumlu yanlarından biri kuşkusuz, çocuk

haklarının belirlenerek ulusal ve uluslararası yasalarla sabitlenmiş olması, bu hakların korunması için gerekli şartların oluşturulmuş ve hassasiyetin artmış olmasıdır. Her ne kadar bu hakların uygulanması henüz dünyanın tüm çocukları için mümkün olmasa da ve hâlihazırda milyonlarca çocuk için kâğıt üzerinde kalmış olsa da konuyla ilgili duyarlılığın ve yapılan düzenlemelerin 50 yıl öncesine göre çok daha ileri olması önemlidir.

Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen ironik biçimde çocukların en korunmasız olduğu dönemin yine bu modern dönem olduğu da ortadadır. Zira bugün başta yetimler olmak üzere çocuklara yönelik istismarın boyutları değişmiş ve çeşitlenmiştir. Bu noktada en büyük risk grubu da aile korumasından mahrum olan kimsesiz çocuklardır. UNICEF verilerine göre, dünya genelindeki yetim çocuk sayısı 140 milyondur. Küresel ölçekte bakıldığında,

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

biyolojik yetimlik dışında ebeveyn ilgisinden mahrum kalmış sosyal yetimler, doğum kaydı tutulmamış görünmez çocuklar, sokakta yaşayan çocuklar, insan ticaretinin öznesi olan çocuklar, zorla silah altına alınan çocuklar ve bunlara dair sayılar alt alta konulup toplandığında, kimsesiz ve korumasız çocuk sayısının 250 milyonu aştığı tahmin edilmektedir. Bu noktada çeşitli suç şebekelerinin ağına düşen kimsesiz çocukların her türlü olumsuz faaliyetin parçası olduğunu da ayrıca belirtmek gerekmektedir.

Çocukların karşı karşıya olduğu ve acil müdahale gerektiren en önemli sorun ise, çocuk istismarıdır. Tüm fikrî ve ekonomik ilerlemelere rağmen gelişme kaydedilemeyen hatta tersi istikamette gelişerek sektör hâline gelen çocuğun cinsel istismarı konusu, bu alandaki en eski ve evrensel problem olarak çözülmeyi beklemektedir. Çocukların yetişkinler tarafından istismarı etnik köken, coğrafi konum, dinî tercih, kültürel değer ve ekonomik durum fark etmeksizin sınır tanımayan bir sorundur. Herhangi bir inanış, kültür ve siyasi sistemin engel olmadığı/olamadığı evrensel bir suç olan çocuk istismarı, çocukların yaşantısında hayatları boyunca fiziksel, zihinsel, ruhsal ve psikososyal olarak ciddi travmatik sonuçlara yol açmaktadır.

Uzmanlar çocukların maruz kaldığı her istismarın ihmalle başladığını belirtmektedir.¹ İhmal, çocuğa bakmakla yükümlü ebeveynler yahut onların yokluğu durumunda sorumlu olan birinci derece akrabalar tarafından çocuğun beslenme, korunma, sağlık, eğitim, sevgi gibi fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmaması, önemsizmemesi, yok sayılması durumudur. Bu durum, çocuğun fiziksel ve psikolojik olarak zarar görmesine, tüm gelişim sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bütün bu olumsuzluklar da çocuğu istismara açık hâle getirmektedir.

Küresel araştırmaların ortaya koyduğu istatistiki veriler, istismara maruz kalmış çocuk oranlarını kıta kıta, ülke ülke göstermektedir. Bu noktada çocuk ihmali ve istismarı üzerine resmî istatistikler dışında kalan, kayıt altına alınmamış, çeşitli etkenlerle hasıraltı edilmiş “karanlık sayılar”ın da az olmadığını belirtmek gerekir. Bu durumun temel nedenleri ise; çocuğun suç ve suçlu kavramıyla ilgili algısının gelişmemiş olmaması, suçu ihbar edecek durumda olmaması, bulunduğu alt kültürün etkisi, failin kimliği (ensest vakalar, akrabalık, komşuluk, öğretmen, otorite ilişkisi vb.) nedeniyle korkması, suçu ispatlayamama korkusu, polis dâhil hiç kimseye güvenmemesi, ikinci kez mağduriyet yaşama korkusu ve benzeridir.²

Çok boyutlu bir kavram olan çocuk istismarının alt başlıkları; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar (ensest, pedofili) şeklinde sıralanabilir. Söz konusu istismar biçimleri ayrı ayrı vakalar üzerinde görülebileceği gibi, tümünün tek bir vakada görülmesi de sık rastlanan bir durumdur. Fiziksel olarak yara almış çocukların aynı zamanda ciddi duygusal boşluk içinde olduklarını belirten uzmanlar, cinsel istismara maruz kalmış bir çocuğun hem fiziksel hem de duygusal istismara maruz kaldığını belirtmektedir.

Dünya üzerinde en sık görülen ve tespiti en kolay olan istismar türü ise fiziksel istismardır. Bu tür bir istismar yaygın vücut çürümeleri, yanık, kesik ve kırıkların ortaya çıkmasıyla kolayca fark edilmektedir. UNICEF tanımına göre fiziksel istismar -amaç fark etmeksizin- kaza dışı, çocuğa acı veren ve çocuğun gelişiminde sürekli

zarara yol açan eylemlerdir.³ Çocuğun maruz kaldığı bedensel örselenmenin aktörleri çoğunlukla ebeveynleri veya çocuğa bakmakla yükümlü kişilerdir. Ne yazık ki bazı durumlarda toplumsal bir ortak kabulün de göstergesi olan

*Çok boyutlu
bir kavram
olan çocuk
istismarının
alt başlıkları;
fiziksel,
duygusal
ve cinsel
istismar
(ensest,
pedofili)
şeklinde
sıralanabilir.*

fiziksel istismar, genel olarak eğitim ve disiplin amaçlı kullanılmaktadır ve toplumun sahip olduğu dinî, kültürel ve sosyoekonomik yapıyla yakından ilişkilidir. Öyle ki sayılan bu faktörler şiddeti meşrulaştırma aracı dahi olabilmektedir. Bir toplumda kültürel kodların insani değerler üzerinden geliştirilmemiş olması veya deforme olmuş dinî öğretiler sebebiyle zayıf olana zulmedilmesi meşrulaştırılabilmektedir. Örneğin Doğu kültürlerinde “Dayak cennetten çıkmadır, kızını dövmeleyen dizini, oğlunu dövmeleyen kesesini döver” gibi anonimleşmiş ifadeler, toplum geneline nüfuz eden sosyal bir hastalığa işaret etmektedir.⁴

Bir diğer istismar türü olan duygusal istismar; çocuğun ruhsal gelişiminin engellenmesi, mizacına aykırı tutum ve davranışlara maruz kalması durumudur. Çocuklar ilgi, sevgi, saygı, her şartta değer görme ve desteklenme ihtiyaçları karşılanmadığında psikolojik olarak zarar görürler. Bu noktada duygusal istismar, diğer adıyla psikolojik şiddet, diğer istismar türlerini de kapsayan bir istismar biçimidir. Duygusal istismar türüne; bağırma, aşağılama, korkutma, reddetme, sevgisizlik, çocuktan yaşının üstünde sorumluluk bekleme, kardeşler arasında kıyaslama ve ayırım yapma, aşırı baskı ve otorite kurma, çocuğu bağımlı kılma, aşırı koruma ve koruyucu olma, cezalandırma, küçük yaşta çalıştırma gibi tutum ve davranışlar örnek verilebilir.⁵ Bu nevi istismarlar, tespit edilmesi en zor ancak en sık rastlanan istismarlardır. Sözel istismar ise çocuğun kimliğine zarar vererek davranışsal bozukluklara, ileri boyutta kronikleşen psikolojik ve bedensel rahatsızlıkların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Sonuçları açısından en sarsıcı istismar türlerinden biri de cinsel istismardır. Çocuğun cinsel istismarı, 0-18 yaş grubu çocukların yetişkinler tarafından cinsel tatmin amaçlı kullanılması, sömürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Dünyada her yıl yaklaşık 200 milyon çocuk cinsel şiddete maruz kalmaktadır.⁶ Bu tür bir istismar iki farklı şekilde gerçekleşebilmektedir. İlki fiziksel olmayan cinsel istismardır; cinsel içerikli konuşmalar, teşhircilik, röntgencilik, çocuğa

pornografik film seyrettirme, çocuğun cinsellik içeren reklamlarda, filmlerde ve oyunlarda oynatılması vb. İkincisi ise fiziksel temaslı cinsel istismarlardır; cinsel amaçlı dokunma ve okşama, cinsel organın vücudun herhangi bir yerine dokundurulması ya da cinsel ilişki, fuhuş, müstehcenlik vb.⁷

Cinsel istismara maruz kalmış bir çocuk aynı anda fiziksel ve duygusal istismara da maruz kalmış demektir. Çocuğun bu şekilde istismarı, çocukluk ve ergenlik dönemindeki gelişim sürecinin olumsuz etkilenmesine ve yaşam boyu ağır travmatik sorunlarla savaşmak zorunda kalmasına sebep olmaktadır. Bu tür bir olaya maruz kalan çocuklar, ilerleyen yaşlarında hayatlarını idame ettirme ve topluma uyum sağlamada ciddi zorluklar yaşamaktadır.

Araştırmalar, cinsiyet fark etmeksizin her çocuğun bir şekilde istismara maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Çocuk istismarı ile ilgili yapılan bazı çalışmalar ise 0-18 yaş aralığındaki her çocuğun pedofillerin hedefinde olduğunu göstermektedir. Genel olarak erkeklerin bu türden bir istismarın faili olduğu bilinmekle birlikte, kadın istismarcıların varlığı da çeşitli araştırma ve davaların incelenmesiyle ortaya çıkmıştır. Filmler, reklamlar, dergiler ve yasa dışı faaliyetlerle bir sektör hâline gelen çocuk cinsel istismarı konusu, sebep ve sonuçları itibarıyla bir insanlık sorunudur. Bu, mağdur ve fail arasında bir sorun olması yanı sıra aynı zamanda, toplumsal bir anomali hâlini yansıtan, acil müdahale ve önlem alınması gereken evrensel bir sorundur.

Pedofillerin ilk hedefinde genellikle kimsesiz çocuklar vardır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2017 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, dünya genelinde çocukların %23'ü fiziksel istismara, %18'i kız ve %8'i erkek çocuk olmak üzere toplamda %26'sı cinsel istismara, %36'sı duygusal istismara maruz kalmakta, %16'sı ise ihmal edilmektedir. Belirtilen bu oranlarda karanlık sayılar dikkate alınmamıştır. Çocuk pornosu ve medyada cinsel figür amaçlı kullanılanların yanı sıra çocuk işçiler de bu rakamlara dâhil değildir.

İnternet İzleme Vakfı'nın (IWF) 2015 ve 2016 yıllarında dünya genelinde yaptığı bir araştırmaya göre, çocuk istismarı içerikli pornografi, fotoğraf ve video gibi materyallerin çoğaltılması, indirilmesi ve paylaşılmasında Avrupa'nın merkez olduğu belirlenmiştir. 2015 yılında çocuk istismarı içerikli web sayfalarının tıklanma oranları Avrupa'da yaklaşık %41, Kuzey Amerika'da %57 civarında iken 2016 yılında aynı oranlar Avrupa'da %60, Kuzey Amerika'da %37 olmuştur. Bu tür yayınlara artan bir talebin olduğunu vurgulayan çocuk koruma örgütleri, yapılan çalışmaların ve çıkarılan yasaların çocuğun cinsel istismarını önlemeye yetmediğini bildirmektedir. Avrupa'da bu türden yasa dışı içeriği en çok bulunduran ülke Hollanda'dır. Avrupa'da kullanılan 34.212 web sayfasının Rusya ve Türkiye'yi içeren istismar unsurları buldukları da tespit edilmiştir. Her materyalin hazırlanmasında en az bir çocuğun kurban edildiği, her bir görüntüleme çocukların istismar edildiği ve bu materyalleri kasıtlı aratan kişilerin dünyadaki çocuk istismarı rakamlarını beslediği de ortadadır.⁸

Aynı araştırmada Asya kıtasında 2015 ve 2016 yıllarında web üzerinden çevrimiçi çocuk istismarı materyalleri görüntüleme oranının %5 olduğu tespit edilmiştir. Bu oran Avrupa ve Kuzey Amerika'ya kıyasla iç ferahlatan bir sonuç değildir; çünkü Asya kıtası çok uzun zamandır, reelde seks ticareti merkezi olarak her yıl milyonlarca turisti ağırlamaktadır. Bu işin ekonomik zorluk durumunda ilk başvuru yolu olması, son derece kaygı verici bir boyuttadır.⁹ Yasal olarak devlet destekli seks ticareti unsuru olan kişiler, yoksul ve kırsalda yaşayan, büyük çoğunluğu 18 yaş altı çocuklardan oluşmaktadır. Şaşırtıcı olan ise, bazı yerlerde bunun kültürel bir uygulama hâline gelmiş olmasıdır. Öyle ki

bu ülkelerde aileler kız çocuk sahibi olmayı sırf bu yüzden istemektedir.

2017 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Endonezya'da her yıl 100.000 çocuk ve kadının insan kaçakçıları tarafından kaçırıldığı tespit edilmiştir. Seks işçilerinin %30'unun 18 yaşın altında olduğu ve ülkede 40.000-70.000 arasında çocuğun cinsel sömürü kurbanı olduğu tahmin edilmektedir.¹⁰

2019 yılında hazırlanan ve 40 ülkeyi kapsayan bir araştırmada, çocuklar için en iyi ortamı sağlayan ülkeler 100 puan üzerinden endekslenmiştir. İlk 10 sırada genel olarak üst düzey ekonomik gelire sahip ülkeler yer almaktadır: İngiltere (82,7), İsveç (81,5), Kanada (75,3), Avustralya (74,9), ABD (73,7), Almanya (73,1), Güney Kore (71,6), İtalya (69,7), Fransa (65,2) ve Japonya (63,8).¹¹

Sonraki sıralarda yer alan ülkeler incelendiğinde,

ekonomik göstergelerle çocuk cinsel istismarı yaygınlığının doğrudan bir korelasyon oluşturmadığı da anlaşılmaktadır. Buna göre yüksek ve orta gelirli bazı ülkelerin de (Çin, Arjantin, Rusya gibi) endeksin alt çeyreğinde yer aldığı görülmektedir. Örneğin 43,7 puan alan Çin'deki durum tam olarak bilinmemektedir. Toplumsal kontrol mekanizmalarının çok sert çalıştığı Çin'de dışarıya hiçbir bilgi sızdırılmasa da özellikle Doğu Türkistanlı çocuklara yönelik uygulamalar, sürgünde yaşayan aileleri tarafından tüm dünyaya duyurulmuştur. Ailelerin verdiği bilgilere ve 2017 yılında basında yer alan haberlere göre, bölgede 562.900 Doğu Türkistanlı çocuğun yerleştirileceği "Melek Okulları" adı verilen 4.387 toplama kampının inşası çalışmaları başlatılmıştır.¹² Eğitim kurumu adı altında Doğu Türkistanlı çocukların asimilasyonu için özel olarak yaptırılan bu merkezlerde, çocukların türlü istismara maruz kaldığı bildirilmektedir.

Çocuk istismarı vakalarında mağdur olanlar yalnızca çocuklar değildir, orta ve uzun vadede tüm toplum bu durumun yol açtığı olumsuzluklardan etkilenmektedir.

Ailelerinin yanına dönebilen az sayıda çocuğun sergilediği travmatik hâller ve anlattıkları, buralarda tüyler ürpertici boyutta çocuk istismarı vakasının yaşandığını ancak bunların titizlikle gizlendiğini ortaya koymaktadır.

Çocuk istismarı vakalarında mağdur olanlar yalnızca çocuklar değildir, orta ve uzun vadede tüm toplum bu durumun yol açtığı olumsuzluklardan etkilenmektedir. Bütün dünya çocuklarının sahip olduğu ortak haklar, ulusal ve uluslararası yasalarla belirlenmiştir. Bu bağlamda çocuk haklarına aykırı her tutumun takibi ve bunlara gerekli müdahalenin yapılması

büyük önem arz etmektedir. Dünyanın hangi bölgesinde olursa olsun mağdur edilmiş her çocuğun korunması, tüm insanlığın görevidir. Zira toplumlar insani değerler üzerine inşa edildiğinde modernleşir ve adalet terazisinde hazırlanmış yasaların uygulanması ülkelerin gelişmişliğini gösterir. Ülkeler arasında kurulan her türlü ilişki; siyasi ve ekonomik, imzalanan her anlaşma, çocukların geleceği hesaba katılarak yapılmalıdır. Çocuk haklarına aykırı hareket eden hiçbir oluşuma izin verilmemeli ve çocukların korunması için uluslararası acil müdahaleler ivedilikle yapılmalıdır.

Sonnotlar

- ¹ Yeliz Aksüt, “Çocuk Cinsel İstismarının Sosyolojik Analizi (Malatya Çocuk İzlem Merkezi Uygulaması), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü, s. 53.
- ² Erol Tutar, “Suçta Karanlık Alan-Suçta Siyah Sayılar”, https://www.kriminoloji.com/Sucla_Karanlik_Alan-Siyah_Sayi-Erol_Tutar.htm
- ³ Seda Bayraktar, İnsanlığın Kanayan Yarısı Çocuk İstismarı ve İhmali, İstanbul: Nobel Tıp, 2015, s. 45-46.
- ⁴ Aksüt, s. 51.
- ⁵ Bayraktar, s. 71-72.
- ⁶ World Childhood Foundation, 2019, <https://www.childhood-usa.org/press-release> (31.08.2020).
- ⁷ Bayraktar, s. 54.

- ⁸ “Europe becomes ‘hub’ for child sexual abuse content”, BBC, 2017, <https://www.bbc.com/news/technology-39456093> (31.08.2020).
- ⁹ age.
- ¹⁰ Sheith Khidhir, “Indonesia must protect its children”, The Asean Post, 2019, <https://theaseanpost.com/article/indonesia-must-protect-its-children> (31.08.2020).
- ¹¹ The Economist Intelligence Unit Limited, Out of the Shadows: Shining Light on the Response to Child Sexual Abuse and Exploitation, Londra, 2019.
- ¹² Mustafa Bağ, “Ailelerinden Koparılan Doğu Türkistanlı Çocukların Tutulduğu Yatılı Okulların Uydu Görüntüleri”, Euronews, <https://tr.euronews.com/2020/07/09/ailelerinden-kopar-ilan-dogu-turkistanl-cocuklar-n-tutuldugu-yat-l-okullar-n-uydu-goruntule> (31.08.2020).